

เศรษฐศาสตร์เพื่อประกอบธุรกิจอาหาร

(เรื่อง ความหมาย และความสำคัญของธุรกิจอาหาร)

ครูเชม อภิภัทรวิโรดม

สาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการอาหาร คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

แนะนำ และสถานการณ์ธุรกิจอาหาร ณ ปัจจุบัน

► ความหมายของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร

การเพิ่ม “กำลังการผลิตอาหาร” โดยมีวัตถุประสงค์

- 1.เลี้ยงประชากรในประเทศ
- 2.ส่งออก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ
- 3.พัฒนาเทคโนโลยี
- 4.ทดแทนทรัพยากรที่กำลังจะหมดไป
- 5.ยกระดับคุณภาพชีวิต

ความหมาย อุตสาหกรรมอาหาร

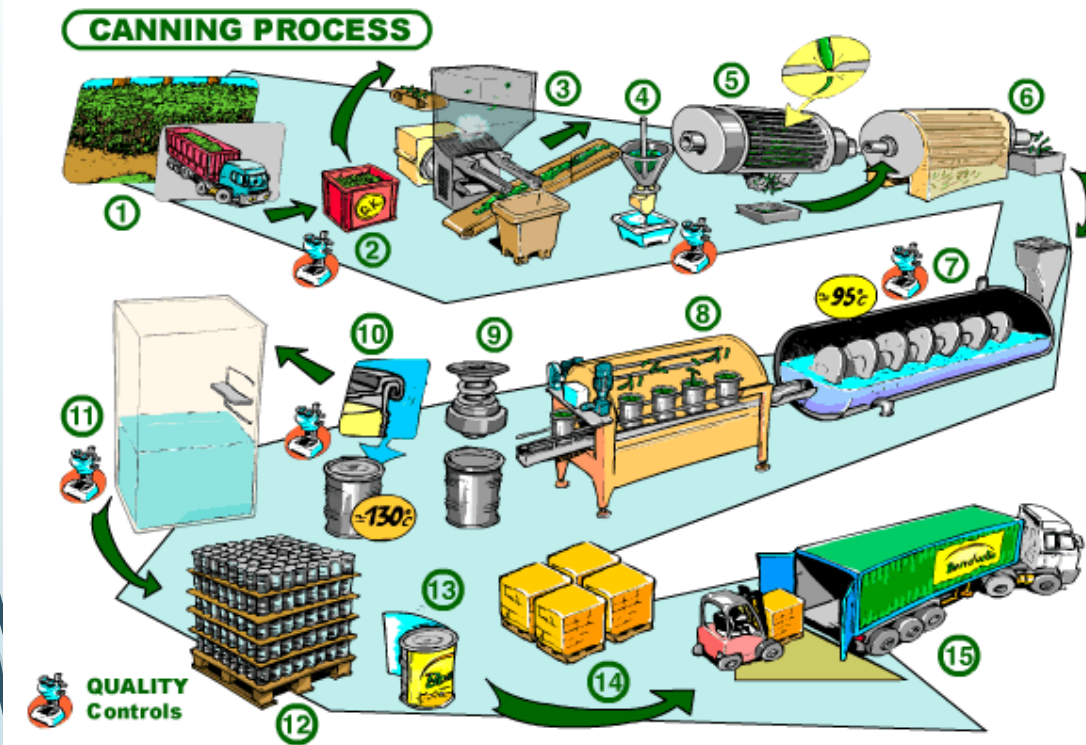
- ▶ อุตสาหกรรมอาหาร (food industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่นำผลิตผลจากภาคเกษตร ได้แก่ผลิตผลจากพืช ปศุสัตว์ และ ประมง มาใช้เป็น วัตถุดิบหลักในการผลิตอาหาร โดยอาศัยเทคโนโลยี การแปรรูปอาหาร และ การถนอมอาหาร ตลอดจนเทคโนโลยีเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการแปรรูปอาหาร (food processing equipment) บรรจุภัณฑ์อาหาร (packaging) เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์อาหารให้ได้ปริมาณมากๆ มีคุณภาพสม่ำเสมอปลอดภัย และสะดวกต่อการบริโภค หรือการนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป และเป็นการยืด อายุการเก็บรักษาผลิตผลจาก พืช ปศุสัตว์ และประมง
- ▶ ผลิตภัณฑ์อาหารอาจผ่านกระบวนการแปรรูปขั้นต้น หรือขั้นกลาง เป็นสินค้าสำเร็จรูป หรือขั้นสุดท้าย ที่เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป

จากภาคเกษตร สู่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่ทันสมัย

ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นจากเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น

เทคโนโลยีถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ภาคครัวเรือน มีงานทำ มีรายได้ และไม่
เคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต

ความสำคัญของ “อุตสาหกรรมอาหาร”

- อุตสาหกรรมอาหารเป็นอุตสาหกรรมลำดับแรกที่ได้รับการสนับสนุนมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ.2504 เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนน้อยใช้วัตถุดิบภายในประเทศมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และสามารถนำเอาทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศไปพัฒนาเพื่อประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมได้มาก ทำให้ง่ายต่อการพัฒนาเพื่อการลงทุน นอกจากนี้อุตสาหกรรมอาหารยังก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมการผลิตอื่นๆ ที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุน ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ เช่น กระป๋อง และนำไปสู่การจ้างงานและรายได้ประชาชาติที่สูงขึ้น

ศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทย

- ▶ อุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรม มีศักยภาพสูงในการผลิตเพื่อบริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออก เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นฐานด้านการผลิตทางการเกษตรที่มั่นคงและมั่งคั่ง ทำให้มีผลผลิตที่สามารถนำมาใช้เป็น วัตถุดิบ ในการแปรรูปได้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง มีแรงงานที่มีคุณภาพจำนวนมาก มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

ศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทย

นอกจากนี้ผู้ประกอบการแต่ละประเภทอุตสาหกรรมยังมีความชำนาญในการผลิตและการใช้เทคโนโลยีที่ดีกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ อีกหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน สามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการของผู้ซื้อได้รวดเร็วและสามารถนำวัตถุดิบจากต่างประเทศมาแปรรูปให้เกิดมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีความพร้อมในด้านการจัดการกระบวนการผลิตและการควบคุมคุณภาพ มีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับจากลูกค้าในต่างประเทศในเรื่องของการส่งมอบสินค้า และความรับผิดชอบต่อสินค้า รวมถึงชนิดของผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ

“ครัวไทย สู่ครัวโลก”

“ครัวไทยสู่ครัวโลก” สร้างมาตรฐานร้านอาหารไทย

ประเทศไทยมีชื่อเสียงเรื่องอาหารมายาวนาน เป็นแหล่งผลิตอาหารของโลก อาหารไทยหลายอย่างขึ้นชื่อระดับโลก เช่น แกงมัสมั่น ต้มยำกุ้ง ผัดไทย แกงเขียวหวาน เป็นต้น

อาทิตย์ที่ 28 กรกฎาคม 2562 เวลา 06.00 น.

- ศักยภาพการผลิตของประเทศไทย
- รสชาติของอาหาร
- รูปลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์
- มีเฉพาะตัว
- ประยุกต์ และสร้างสรรค์
- ส่วนผสมที่หลากหลาย

แนวโน้ม “อุตสาหกรรมอาหาร”

เพื่อเลี้ยงชีพ

เพื่อจำหน่าย

วิถีชีวิต

5 เทคโนโลยีที่ผลักดันอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

▶ 1. Robotics

หุ่นยนต์เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นสำหรับการทดแทนแรงงาน ซึ่งสามารถช่วยในการควบคุมงบประมาณได้เป็นอย่างดี เพิ่มความแม่นยำของการทำงาน โดยเฉพาะงานที่มีความอันตรายสูงปัจจุบันหุ่นยนต์ได้มีการพัฒนาให้สามารถทำงานทดแทนมนุษย์ได้ในหลากหลายตำแหน่ง เช่น Amazon ที่ใช้ Kiva Systems มูลค่ากว่า 775 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นระบบหุ่นยนต์ดูแลจัดการคลังสินค้าทำให้สามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้กว่า 900 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือกว่า 40% นั่นเอง

5 เทคโนโลยีที่ผลักดันอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

► 2. Product Innovation

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและตลาด ธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารนั้นจำเป็นต้องใช้ PLM หรือ Product Life Cycle ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการระบุนวัตกรรมที่เกิดขึ้นของอุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร พัฒนาและเปิดตัวสินค้าใหม่สู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจแบบ B2B หรือ B2C ก็ล้วนแต่ต้องการนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับยุคสมัยใหม่ที่กำลังจะมาถึงนี้ทั้งสิ้น ซึ่งนวัตกรรมนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี อย่างเช่น 3D Printing เข้ากับทรัพยากรที่มี เช่น การสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบจะสร้างเอกลักษณ์และจุดขายที่สำคัญเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

5 เทคโนโลยีที่ผลักดันอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

▶ 3. Closed Loop Quality Control

โรงงานแปรรูปอาหารส่วนใหญ่มักจะใช้การควบคุมคุณภาพแบบระบบอัตโนมัติเพื่อประมวลผลข้อมูลที่ได้ การสร้างระบบที่มีเซนเซอร์ตรวจจับอย่างใกล้ชิดและละเอียดในทุกขั้นตอนถือเป็นสิ่งจำเป็นหากต้องการควบคุมคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงให้เจอเสียก่อนที่จะสายเกินไป

5 เทคโนโลยีที่ผลักดันอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

► 4. Planning and Scheduling

เมื่อลูกค้ามีความต้องการสินค้า **MTS** หรือ **Make-to-Stock** มากขึ้น ผู้ผลิตอาหารแปรรูปมีความจำเป็นที่จะต้องวางแผนและจัดการล่วงหน้า เพื่อเตรียมตัวรับงานที่มีความท้าทาย โดยเฉพาะสินค้าที่มีอายุจัดวางขายต่ำ การใช้เครื่องมืออัจฉริยะจะสามารถช่วยในการจัดการทรัพยากรที่ต้องใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะความต่อเนื่องสิ้นไหลของวัตถุดิบในการแปรรูปเป็นสินค้า ด้วยการประเมินทรัพยากรเป็นประจำจะทำให้สามารถพยากรณ์และเตรียมพร้อมวัตถุดิบได้ตลอดทั้งห่วงโซ่มูลค่า

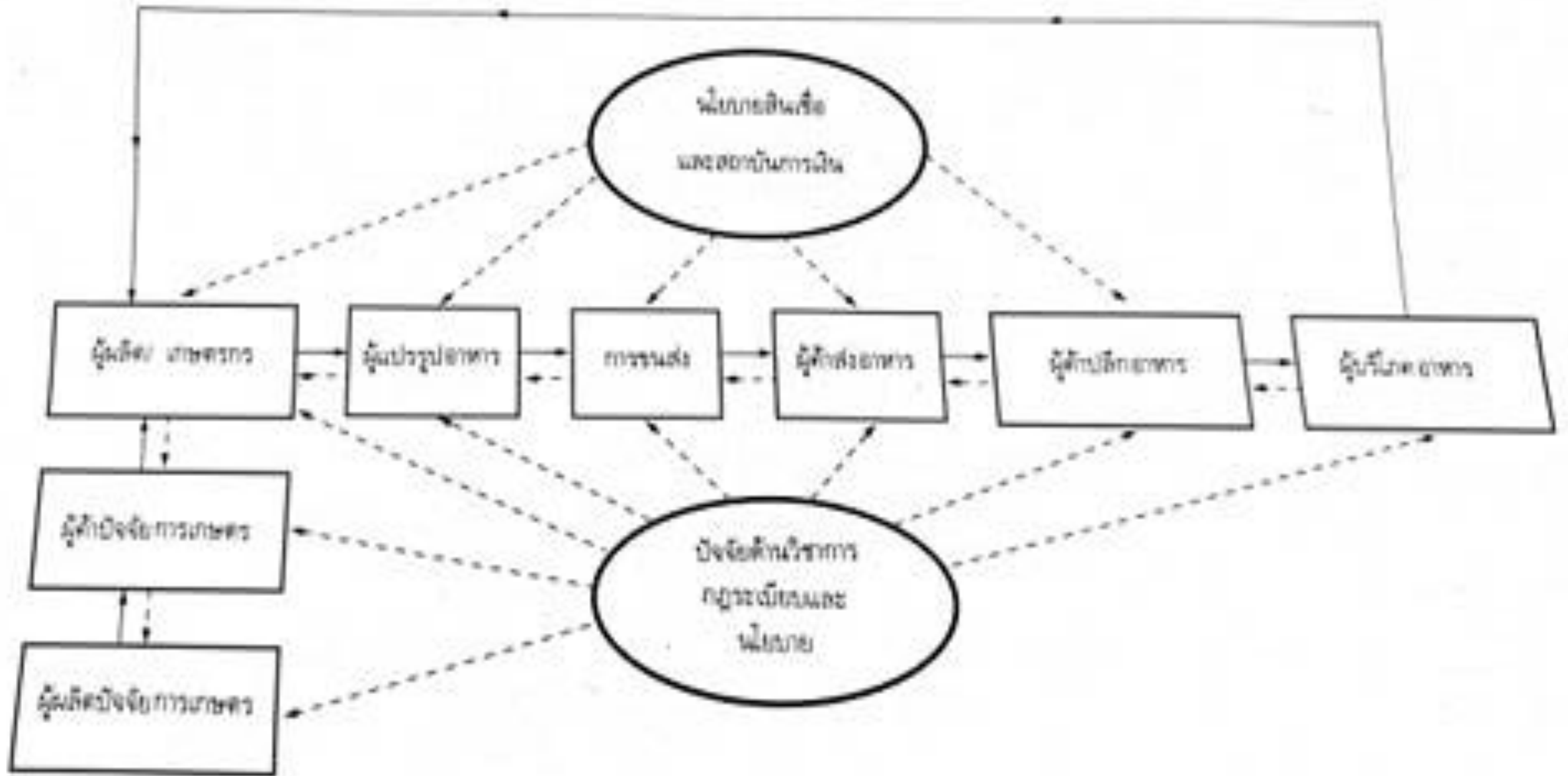
5 เทคโนโลยีที่ผลักดันอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

► 5.IoT-Aided Logistics

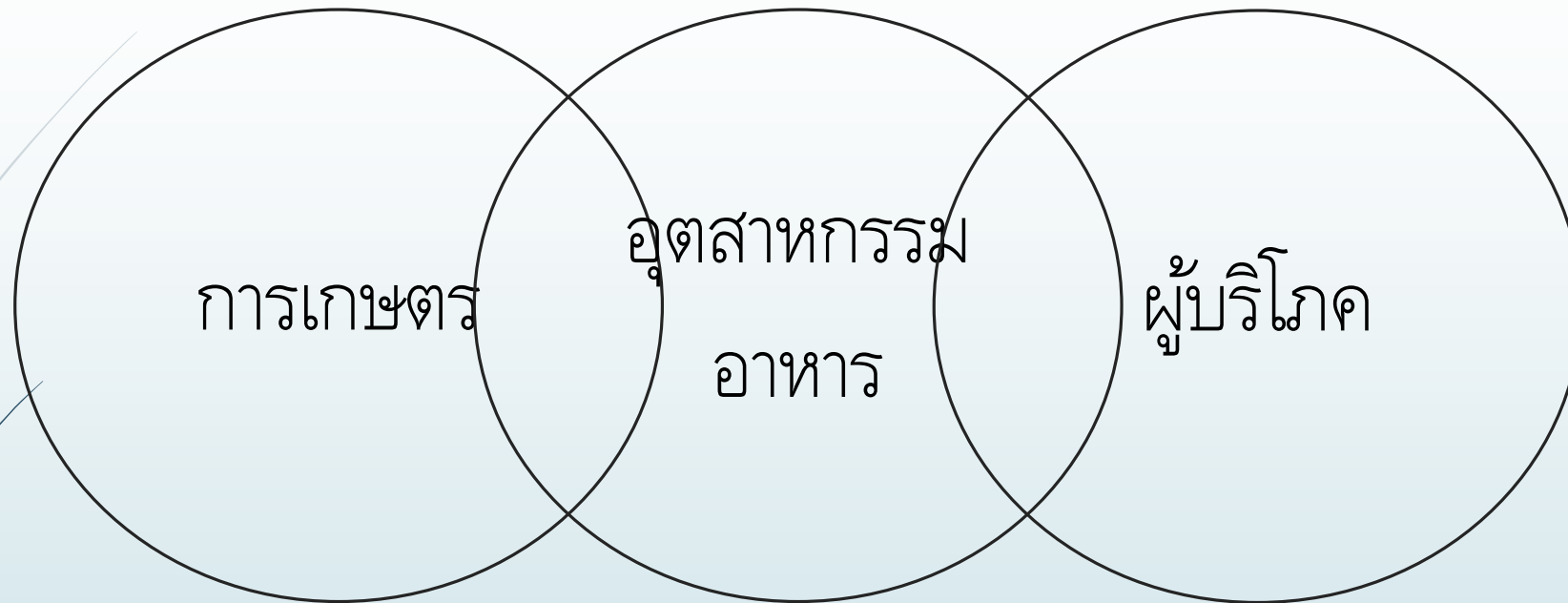
Supply Chain Management IoT นั้น สร้างผลกระทบแก่อุตสาหกรรมการผลิตได้หลายแง่มุม สามารถประยุกต์ได้กับห่วงโซ่มูลค่าทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นโลจิสติกส์ การตรวจสอบสินค้าในคลังสินค้า จากการสำรวจครั้งล่าสุดพบว่า

- กว่า 35% ของผู้ผลิต ปัจจุบันใช้เครื่องมืออัจฉริยะเพื่อยกระดับกระบวนการทำงาน และอีก 17% มีแผนดำเนินการใช้งานในอีก 3 ปีข้างหน้า
- ในปัจจุบันสินค้ากว่า 38% นั้น ได้มีการติดตั้งเซนเซอร์เพื่อเก็บข้อมูลและอีกกว่า 31% มีแผนที่จะปรับใช้ในอนาคต
- 34% เชื่อว่าถึงเวลาแล้วที่อเมริกันชนผู้เป็นนักลงทุนด้านอุตสาหกรรมควรปรับเข้าหา Io

ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิต และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหาร

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมอาหารกับระบบการผลิตอาหาร

อุตสาหกรรมอาหาร เป็นกึ่งกลางระหว่างการเกษตร และผู้บริโภค ส่งผลให้ผู้บริโภค มีความกินดีอยู่ดีมากขึ้น (ความเกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ การมีงานทำ)

ประเภทของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร

ลำดับ	ประเภทอุตสาหกรรมอาหาร	ลักษณะ
1.	ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารประเภทผัก และผลไม้	<ul style="list-style-type: none">-ผลไม้ และผักกระป๋อง-ผลิตภัณฑ์ผลไม้ และผักกระป๋องลักษณะพิเศษ-ผลไม้และผักอบแห้ง-ผักและผลไม้ดอก และซอสปรุงรส-ผัก และผลไม้แช่แข็ง-อาหารลักษณะพิเศษแช่แข็ง

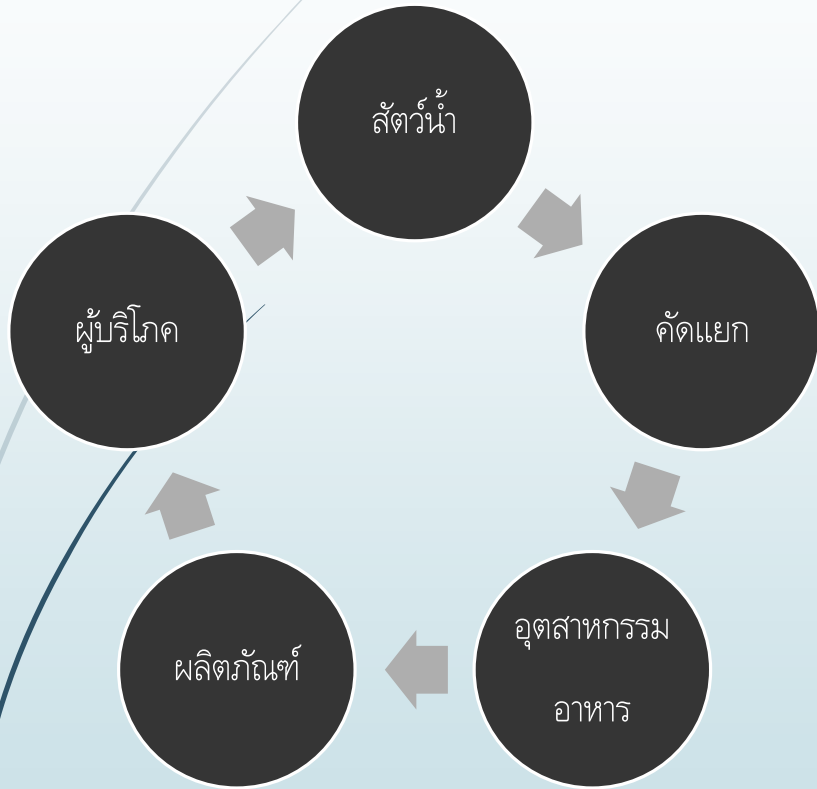
ประเภทของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร

ลำดับ	ประเภทอุตสาหกรรมอาหาร	ลักษณะ
2.	ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	-เนื้อวัว -เนื้อสุกร -เนื้อไก่
3.	ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารประเภทผลิตภัณฑ์นม	-นมทั้งหมด ได้แก่ นำนมสด เนย แข็ง ไอศกรีม เนย นมผง ฯ

ประเภทของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร

ลำดับ	ประเภทอุตสาหกรรมอาหาร	ลักษณะ
4.	ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารประเภทธัญพืช และผลิตภัณฑ์ถั่วเหลือง	-อาหารแป็ง เช่น แป้งสาลี แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวโพด ฯ
5.	ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารจากสัตว์น้ำ	-กุ้ง ปลา ปลาหมึก ฯ
6.	ธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทเครื่องดื่ม	-ไวน์

วิถีอุตสาหกรรมอาหารกับการดำรงชีวิต

การส่งเสริมจากภาครัฐบาล และสถาบันการเงินกับอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร

krungthai SME

ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ

หน้าแรก / ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ / ค่ายเพื่อเรื่องเศรษฐกิจ / อุตสาหกรรมอาหารยังก้าวไกลทั้งในไทยและระดับโลก

แชร์หน้านี้

อุตสาหกรรมอาหารยังก้าวไกลทั้งในไทยและระดับโลก

อุตสาหกรรมอาหาร
ยังก้าวไกลทั้งในไทยและระดับโลก

krungthai SME

KrungthaiSME FOCUS

ISSUE 25 OCTOBER - FEBRUARY 2020

Krungthai SME Focus Magazine
: Government Support >

กรุงไทย SME น้อย เข...

การส่งเสริมจากภาครัฐบาล และสถาบันการเงินกับอุตสาหกรรม การผลิตอาหาร

อุตสาหกรรมอาหารนับเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศไทย ภาครัฐบาลไม่ว่าจะยุคที่สมัยต่างก็ให้ความสำคัญและสนับสนุน สะท้อนจากนโยบาย ครัวไทยสู่ครัวโลก ที่ถูกกำหนดมานานกว่า 10 ปี แต่รัฐบาลปัจจุบันก็ยังคงสานต่อ โดยมีการกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี (2559 -2564) อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม อีกทั้งอุตสาหกรรมนี้ก็มีแนวโน้มเติบโตขึ้นตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ทั้งในส่วนที่มาจากภายในประเทศเองและการส่งออก ดังนั้น จึงน่าจะเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการ SME ที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานนี้ครับ

อาหาร...ค่าใช้จ่ายหลักของครัวเรือน

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จะพบว่า ค่าใช้จ่ายในการยังชีพส่วนใหญ่ของครัวเรือน จะเป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่ม/ยาสูบ คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 36.1 (ปี 2559) หรือกว่า 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายรวม และสัดส่วนดังกล่าวก็มีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่อง และหากเปรียบเทียบสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านอาหารกับอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจก็พบว่าค่อนข้างเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน นั่นหมายความว่า แนวโน้มที่เศรษฐกิจไทยกำลังฟื้นตัวดีขึ้นต่อเนื่อง สัดส่วนการใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนก็จะมีโอกาสที่จะขยับสูงขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

ส่งออกโน้มฟื้นตัว หลังถูกกระทบจากภัยแล้ง

และเมื่อพิจารณาทางด้านตลาดส่งออก จะพบว่าไทยเองมีศักยภาพสูง และนับเป็นผู้ส่งออกสินค้าอาหารที่สำคัญของโลก โดยมูลค่าการส่งออกมีขนาดใหญ่ติดอันดับโลกเลยทีเดียว ซึ่งข้อมูลจาก WorldAtlas ระบุว่าไทยส่งออกอาหารมากเป็นอันดับที่ 16 ของโลก และ อันดับ 4 ของเอเชีย(รูปที่ 2) นอกจากนี้ มูลค่าการส่งออกยังมีแนวโน้มฟื้นตัวขึ้น หลังจากที่ถูกรบกวนจากปัญหาภัยแล้งในช่วง 1- 2 ปีที่ผ่านมา โดยในช่วง 5 เดือนแรกของปี 2560 มูลค่าการส่งออกอาหารทั้งในส่วนของอาหารสดและอาหารแปรรูป ต่างกลับมาขยายตัว

การส่งเสริมจากภาครัฐบาล และสถาบันการเงินกับอุตสาหกรรม การผลิตอาหาร

โอกาส

1. ประเทศไทยมีวัตถุดิบที่มีคุณภาพและมีความหลากหลาย และแรงงานมีทักษะเหมาะสม
2. ตลาดในประเทศมีขนาดค่อนข้างใหญ่ จึงมีศักยภาพเพียงพอรองรับความต้องการ
3. ตลาดส่งออกยังมีโอกาสเติบโต เพราะสินค้าไทยมีคุณภาพได้มาตรฐาน หากสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นอาหารแห่งอนาคต เช่น อาหารเพื่อควบคุมระดับไขมันและน้ำตาล อาหารเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น และใช้ตราสินค้าที่เป็นของตัวเอง (Brand) ก็จะยิ่งเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน
4. การเปิด AEC ทำให้ตลาดเปิดกว้างขึ้น อีกทั้งมีการเกิดขึ้นของกลุ่มชนชั้นใหม่ในประเทศต่างๆจากการย้ายถิ่นของแรงงานในอาเซียน เช่น การเพิ่มขึ้นของผู้บริโภคสัญชาติสิงคโปร์ในเวียดนาม ลาวและกัมพูชา ทำให้มีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูงเพิ่มขึ้น
5. การเปิด AEC มีส่วนช่วยให้ต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบต่ำลง นับเป็นการเพิ่มทางเลือกในการสรรหาวัตถุดิบจากหลายแหล่ง
6. การขยายตัวของธุรกิจร้านอาหารของไทยในต่างแดนทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะช่วยผลักดันให้การส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปที่เกี่ยวข้องขยายตัวเพิ่มขึ้นได้ เช่น เส้นก๋วยเตี๋ยว เครื่องปรุงรส อาหารแช่แข็ง และอาหารสำเร็จรูป เป็นต้น
7. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ

การส่งเสริมจากภาครัฐบาล และสถาบันการเงินกับอุตสาหกรรม การผลิตอาหาร

ความท้าทาย

1. กว่าร้อยละ 90 ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารของไทย เป็น SME ที่ระบบการผลิตส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานในระดับสากล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการผลิตในอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากอาเซียนในการใช้วัตถุดิบร่วมกันได้
2. ต้นทุนขนส่งสินค้าของไทย ยังอยู่ในระดับสูง แม้ว่ารัฐบาลจะเร่งดำเนินการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ด้านคมนาคมอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังต้องใช้เวลากว่าที่จะใช้ได้เต็มประสิทธิภาพ
3. ปัญหาแรงงานขาดแคลน และความเข้มงวดในเรื่องการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว
4. แม้อุปสรรคด้านภาษีศุลกากรจะลดลงไปมากแล้ว แต่หลายประเทศยังมีมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBs) อยู่พอสมควร และแม้แต่ในประเทศอาเซียน ซึ่งแต่ละประเทศยังไม่สามารถหาจุดร่วมในการลดอุปสรรคที่เป็น NTBs ได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสินค้าอาหารหลายชนิดมีลักษณะที่คล้ายกัน
5. เศรษฐกิจโลก แม้จะมีแนวโน้มฟื้นตัว แต่ก็ยังมีความเสี่ยงและความไม่แน่นอนอยู่มาก โดยเฉพาะตลาดหลักเดิมอย่างสหรัฐฯ ยุโรป และญี่ปุ่น